

VII. ГЛОБАЛЕН КОНТЕКСТ на ДИСКУРСА

1. Сегменти на дискурса: фрагменти текст от няколко изречения, отнасящи се към една и съща тема на обсъждането. Пример за диалог с 3 сегмента:

Сегмент 1:

- 1a. А. Сега вече поправихме двигателя.
 1b. Можеш да поставиш въжето отгоре.
 1c. Между другото, купи ли бензин? (**cue phrase**, начало *сегм. 2*)
 1d. Б. Да, днес сутринта, когато отивах за нов ремък.
 1e. Бях си забравил контейнера, но купих нов.
 1f. А. Скъпо ли струваше?
 1g. Б. Не, и така ще имам един резервен за трактора.
 1h. А. Добре. (сигнал за край на *сегм. 2*)
 1i. Сложи ли го вече?

Ако се опитаме да интерпретираме 1c като продължение на 1b може да излезе, че бензинът е нужен за почистване на двигателя след ремонта. Освен това А явно декларира смяна на темата (между другото ... - вметнат израз). Така че очевидно анализът на свързан текста не може да мине само с анализ от типа: i-тото изречение е продължение на предишното.

Няма консенсус както точно е сегмент, понеже липсава точна дефиниция; има само интуитивна идея, че няколко изречения се групират по естествен начин. Модел на структурата на дискурса е абсолютно необходим за разбирането на текста. Два главни проблема са:

- как изреченията се анализират вътре в сегмента;
- как сегментите се свързват помежду си.

Сегментът е редица изречения, които са локално свързани. В един сегмент:

- за анализ на референциите са адекватни някои техники на скорошно споменаване (например списък на историите);
- Клаузите се характеризират с фиксирано време и местоположение или има проста прогресия във времето;
- Участват фиксирано множество говорители и слушатели;
- като фон, релевантно е фиксирано множество очаквания.

Това са структурни изисквания, какви са обаче изискванията за съдържанието на сегмента? Има две гледни точки за анализ на сегмента: **интенционална** гледна точка и **информационна** гледна точка. Според **интенционалната**, всички изречения в сегмента допринасят към една и

съща цел или имат едно и също предназначение вътре в дискурса, тоест, една и съща комуникативна цел мотивира говорителя да каже всяко изречение в сегмента. От информационна гледна точка, всички изречения в сегмента са свързани помежду си с темпорални, причинно-следствени или риторични релации (за рит. релации виж по-долу). Например в разказите изреченията от един сегмент би следвало да описват цялостно събитие или ситуация. Често двете нива на описание са тясно свързани. В разказите например, дискурсните намерения на писателя съответстват плътно на анализа според информационната гледна точка. Нека имаме начало на история:

2a. Иван напазарува рано през деня.

2b. Той се качи в колата си

2c. и купи една дузина живи омари.

2d. Когато се върна в къщи,

2e. той прекара деня в приготовления за пиршеството.

Описвано събитие	Информационна връзка	Комуникативна цел
E1: Иван пазарува (в магазин)		Описва E1 като начало на историята
E2: Иван кара кола	E2 е част от E1	Доразвиване на E1
E3: Иван купува омари	E2 е преди E3, E3 е част от E1	Доразвиване на E1
E4: Иван се връща вкъщи	E4 осигурява темпорална рамка за E5	Развиване на историята след E1
E5: Иван приготвя пир	E5 е след E4, а E4 “позволява” E5	Развиване на историята след E4

Тук са показани връзките на информационно и интенционално ниво. Информационните връзки описват по-ситни, по-фини структурни елементи: предимно как събитията са причинно и временно свързани. Интенционалното ниво адресира по-глобални структурни аспекти: комуникативната цел да се разкаже свързана история.

Изглежда, винаги има анализ на интенционално ниво - докато в някои ситуации липсва анализ на информационно ниво. (1c няма информационна връзка с 1a и 1b, а сменя темата и това се отразява на интенционалното ниво). Такива примери подсказват, че интенц. анализ е първичен. Но и двете нива са важни и необходими за разбирането на ЕЕ.

Сегментите са поредица от клаузи, свързват се в йерархична структура. Заради йерархията, можем да обясним защо “го” от 1i се разрешава към 1b. Има много междинни други кандидати - трактора, контейнера, бензина и т.н., но те не вършат работа. Сегментът е от (1a, 1b, 1i).

На всеки сегмент се съпоставя локално дискурсно състояние, което съдържа поне следното:

- изречение в сегмента;
- локалния дискурсен контекст, генериран за изреченията в сегмента;
- семантичното представяне на изреченията в сегмента и семантичните връзки, които правят сегмента свързан. Пример (случай2):

Сегмент1:

- a) Иван и Мария отидоха да купят нова гума,
b) понеже тяхната резервна гума беше открадната.

Сегмент2:

- c) Мария видяла мъжете, които я взели, и
d) се опитала да ги проследи по улицата,
e) но те избягали бързо с кола.

- f) След като гледаха по магазините,
g) те разбраха, че не могат да си купят нова.

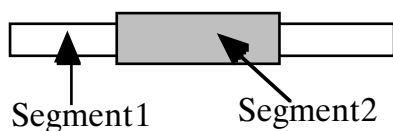
Сегмент3:

- h) Между другото, Иван е безработен,
i) така че те не разполагат с много пари.
j) Той търси работа,
k) но досега не е имал късмет.

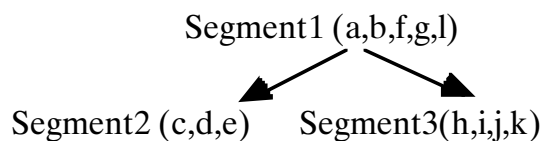
- l) Както и да е, на края си взеха употребявана гума от един гараж.

Структура на дискурса в двата случая:

Случай 1:

Случай 2:

При разбиране на ЕЕ системата трябва да поддържа модел на дискурса, който се обновява с всяко ново изречение. Това представяне се нарича attentional stack (или дискурсен стек) понеже то отразява към какво се насочва вниманието на агента с цел разбиране на следващото изречение. Съдържане на стека за пример “случай2”:

<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG1(a)</div> <p>След а</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG1(a,b)</div> <p>След b</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG2(c) SEG1(a,b)</div> <p>След с</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG2(c,d,e) SEG1(a,b)</div> <p>След е</p>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG1(a,b, seg2,f)</div> <p>След f</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG3(h) SEG1(a,b, seg2,f,g)</div> <p>След h</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG3(h,i,j,k) SEG1(a,b, seg2,f,g)</div> <p>След k</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 0 auto;">SEG1(a,b, seg2,f, g,seg3,l)</div> <p>След l</p>

2. Разпознаване на сегментацията чрез вметнати изрази

Вметнатите изрази са важни сигнали за нов сегмент. Те са две големи групи: (1) указват семантични връзки между клаузите и състоянията; (2) указват направо дискурсната група без да специфицират семантичната връзка. Пример: кажете следните две изречения, свързвайки ги с различни вметнати изрази според таблицата: *Иван отиде до магазина. Петър остана в къщи.*

Вметнати фрази за структури (1)	Типичен пример употреба на (1)	Вметнати фрази за сем. връзка (2)	Типичен пример употреба на (2)
както и да е	край отклонение	и	продължение
между другото	начало на отклонение	понеже, защото	причина, обяснение
довиждане	край на диалог	освен това	нова подтема
първо	въвеждане подтема с изброяване на елементи	обаче	контраст
последно	нова подтема с изброяване на елементи	междувременно	нова подтема, по същото време
следващо	нова подтема с изброяване на елементи	така че	заклучение
изведнъж	начало на отклонение	тогава	причинно/ темпорално
сега	въвеждане на подтема	следователно, и така	резюме, обобщение

добре (ОК)	затваряне (прик- лючване) на тема	въпреки че	контраст
------------	--------------------------------------	------------	----------

3. Дискурсна структура и референции

Йерархичната сегментация предлага модел за разрешаване на референцията - в рамките на сегмента, който е най-отгоре в дискусния стек. Пример за случай1:

Дискурсният стек след изречение 1b:

SEG(1a,1b):

Center: Ø, **Ср:** R1, **Други:** T1, E1

Съдържание: PullRope(R1), TopOf(T1,E1), Engine(E1)

=====

Дискурсният стек след изречение 1g:

SEG2(1c,1d,1e,1f,1g):

Center: Ø, **Ср:** G3, **Други:** T2

Съдържание: GasCan(G3), Tractor(T2), GasCan(G2), Wheel(W1),
Gasoline(G1)

SEG1(1a,1b):

Center: Ø, **Ср:** R1, **Други:** T1, E1

Съдържание: PullRope(R1), TopOf(T1,E1), Engine(E1)

=====

Дискурсният стек след изречение 1h:

SEG1(1a,1b):

Center: Ø, **Ср:** R1, **Други:** T1, E1

Съдържание: PullRope(R1), TopOf(T1,E1), Engine(E1)

=====

След 1b има локално дискурсно състояние и ДР в него са предпочитани кандидати за референция. С 1c се появява нов сегмент. ОК в 1h сигнализира край на отклонението. Най-горното състояние се маха и остава същата картинка като за по-главния сегмент.

В повечето реални изследвани корпуси, “добрият дискурс” е организиран йерархично. Пример за текст с изброяване:

3a. Има много начини да разпознаете листо на сребрист клен.

3b. Първо, то има сребриста лъскавина отдолу.

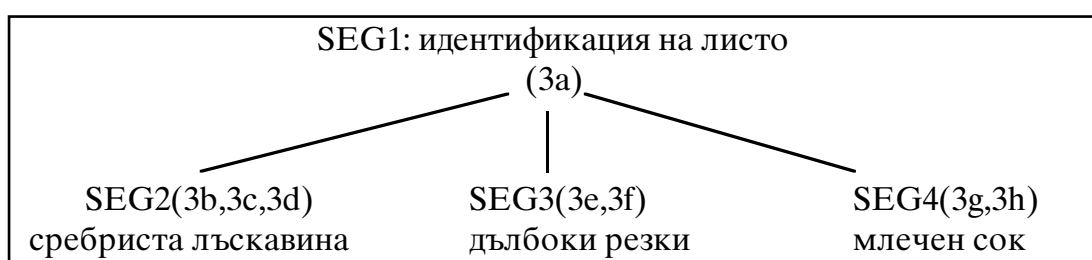
3c. Ако го държите в ръка и го движите,

3d. ще видите как слънцето се отразява от долната му страна.

- 3e. Второ, по него има дълбоки, очебийни резки между върховете.
 3f. Формата му е съвсем подобна на листото от червен клен.
 3g. И трето, ако го счупите в основата, сокът ще бъде млечен.
 3h. Счупете основата му, почакайте около 20 секунди и ще видите сока.

Ако се появи нов ДР, който се разрешава успешно само към ДР от по-горен сегмент, това също може да е сигнал за затваряне на текущия сегмент и връщане към по-главния, например “тези три проверки” в 3I.

Така се получава, че seg1(3a, seg2, seg3, seg4) е единствената структура, където “тези три проверки” може да се разреши успешно. По този начин предположението за кохерентна референция осигурява успешен анализ на структурата.

Този пример показва нещо много важно: че самите сегменти поражат ДР, предимно ситуации, които са достъпни за по-нататъшни референции.

4. Разпознаване на дискурсната структура чрез знание за света: връзка между дискурсната структура и правенето на изводи

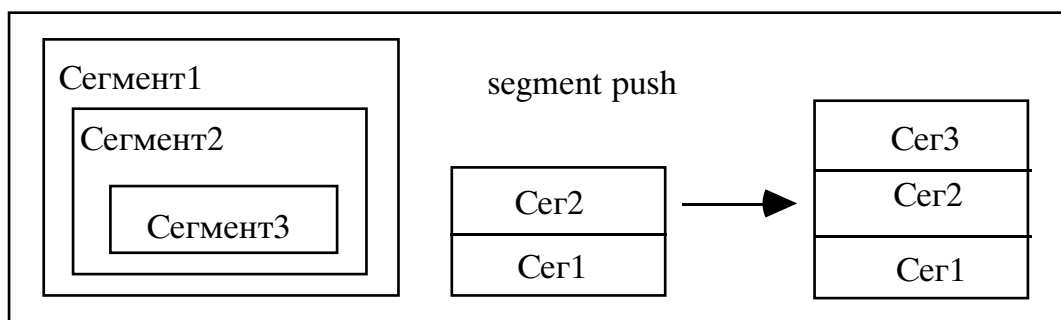
Както беше казано по-рано, изреченията в един сегмент трябва да бъдат локално кохерентни. Тази кохерентност може да възниква например поради причинно-следствени връзки, или поради връзки от вида “доказателство, мотивация, контрапример” и т.н. при дискусии. Какъвто и да е обаче механизмът на установяване на локална кохерентност, ясно е, че този процес е зависим от структурата на дискурса. От една страна, сегментацията на дискурса трябва да улеснява фокусирането и да направлява разпознаването на информационни и интенционални връзки, а от друга страна наличието на такива връзки (или невъзможността да се установят) трябва да сигнализира за спецификата на дискурсната структура. Да видим по-детайлно как са свързани тези понятия.

Досега имаме няколко примера на дискурс. Дискурс1 (поправяне на двигател и купуване на бензин) е пример за вложен сегмент - **отклонение**

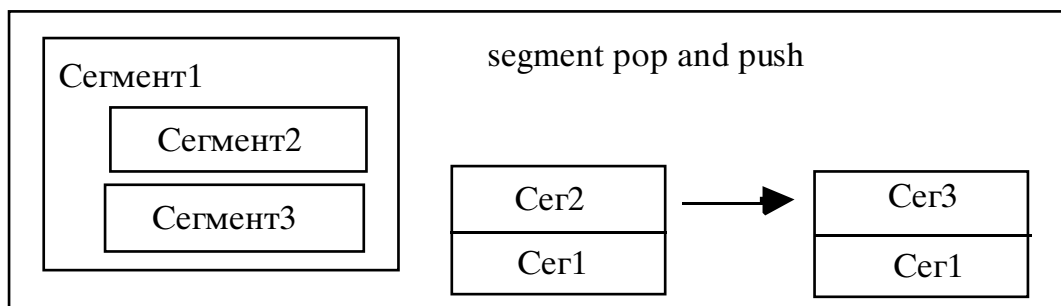
(digression), при което няма връзка между сегментите, всеки си има своята собствена локално-кохерентна структура и не може да се правят заключения от знанието и тематиката в двата сегмента. В дискурс3 случаят е съвсем различен. Имаме три вложени сегмента, които показват 1:1 трите дейности, необходими за идентификация на листо от сребрист клен.

Казахме, че при анализа на ново изречение трябва да решим дали (1) то принадлежи на “по-долния” сегмент (понеже предишното изречение е затворило текущия), (2) е продължение на текущия или (3) е начало на нов сегмент. Казахме също, че в редица случаи липсва еднозначен сигнал (напр. вметнат израз) за определяне на горния избор (1)-(3). Тогава можем да се опитаме да решаваме в зависимост от знанието за начина на правене на изводи в предметната област. Например, ако дискурсът описва случка, сегментите описват подслучките зададени чрез декомпозиция на главната случка. Тогава при всяко преместване на дискусията към друга подслучка, можем да бъдем сигурни, че е започнал нов сегмент.

Очевидно не всички дискурси описват декомпозируеми събития или ситуации, но редица са такива (напр. документации). Да видим каква е ползата от наличие на знание за декомпозируеми събития. Въвежда се понятието **предназначение на дискурса (discourse purpose)** за всеки сегмент. Идеята е, че сегментация възниква в резултат на това, защо говорителят казва всяко изречение в сегмента. Забелязва се, че нов вложен сегмент (като DS3 по-долу) възниква когато DS3 е казан от говорителя с цел да се постигне подцел на целта на текущия сегмент (в случая DS2):

Нов паралелен вложен сегмент възниква обаче, когато целта на DS3 не е подцел на целта на DS2, а е подцел на целта на DS1:

Например, при дискурс с комуникативна цел “описание на сложно явление” предназначението на всеки сегмент може да бъде описание на под-събитие в декомпозицията на сложното събитие. Тогава предназначенията на сегментите са от вида “опиши X”. Ако сложното X е декомпозирано на Y1, Y2, ..., ще има паралелно вложени сегменти с предназначение “опиши Y1”, “опиши Y2” и т.н.

В друга форма на дискурс - дебати, предназначението на дискурса е да изложи някаква теза и тогава подцелите задават доказателствата или мотивацията към тезата. Например, ако целта е “убедително изложи X”, тогава подцел може да е “убедително изложи Y”, където Y ще накара слушателя да вярва X, т.е. Y представя доказателства за X. Тогава ще има вложен сегмент с предназначение “представи доказателство за твърдение в предишния сегмент”.

Да споменем и дискурс-описание на всички стаи в къща. Йерархията на предназначенията на отделните сегменти може да съответства на плана на къщата, все едно че я обикаляте с думи. От подобен вид са и напр. инструкциите за работа с машина, където последователността на описанието съответства на етапите в работата на машината, или готварски рецепти и т.н. **instructional texts**.

Ще разгледаме най-общо връзката между дискурсната структура и правенето на изводи. Казваме, че дискурсно предназначение DP1 **доминира** дискурсно предназначение DP2 тогава и само тогава, когато DP2 е подцел на DP1. Имаме и понятие “непосредствено доминиране” (дефиниция ясна).

Важно е да помним, че не всеки дискурс е свързан по такъв начин (**отклонението** в дискурс1 например не е). Но изследванията на “хубав” дискурс показват, че обратното е вярно: ако имаме декомпозиция на комуникативните цели, то реализиращите ги сегменти са вложени относно (непосредствената) доминация по съответния начин. Например, прочетете пак дискурс3 (за разпознаване на листо на клен), като задраскате вметнатите изрази първо, второ, трето. Текстът остава разбираем, макар и

по-трудно. Да си представим, че при знанието за предметната област е зададено, че има три теста за разпознаване на листо и декомпозиция кои са те. Това знание ще помогне за разпознаване на дискурсната структура и адекватно манипулиране на дискурсия стек.

5. Разпознаване на дискурсната структура с използване на глаголното време

Имахме пример в дискурс2 как смяната на наклонението (“Мария видяла мъжете ...”) сигнализира началото на новия сегмент. Глаголното време е важен указател при разпознаване на сегментите.

Най-простото предположение за изречения в един сегмент е, че ако две изречения описват две събития, по премълчаване редът на случване на събитията следва редът на поява на изреченията (narrative convention).

Например интуитивно е ясно:

4а. Иван отиде до магазина (минало време).

4б. Той купи няколко рози.

Това обаче върви само за най-прости случаи: сравнете 5а-б и 6а-б с 4а-б:

5а. Иван отиде до магазина (минало време).

5б. Той мина покрай киното. (5б е част от 5а) или

6а. Иван ни показа новата си кола (минало време).

6б. Той я купи от Пловдив. (6б е преди 6а).

На пръв поглед между две минали събития може да има всякаква връзка, но това не е вярно. Има няколко вида причинно-следствени връзки плюс премълчаването за четене като последователно случване. Въвеждаме нова връзка - **ориентация по време**, която е валидна между всеки две последователни събития в сегмент.

Ако събитие E1 **ориентира** събитие E2, тогава е изпълнено едно от трите:

1. Ако E2 е част от E1, тогава $E2 \subseteq E1$ (т.е. E2 се случва по време на E1),
2. Ако E2 позволява (осигурява) E1, тогава $E2 <: E1$ (т.е. E2 предшества E1),
3. $E1 <: E2$ (премълчаването за последователност).

Не само събитията, но и състоянията ориентират:

7а. Иван беше в магазина. 7б. Той купи няколко рози. (а преди б)

8а. Иван имаше пари. 8б. Той купи няколко рози. (а позволява б)

9а. Иван имаше няколко рози. 9б. Той ги купи в магазина. (б е преди а)

Ако състояние S1 **ориентира** събитие E1, тогава е изпълнено едно от трите:

1. Ако S1 позволява (осигурява) E1, тогава $S1 <: E1$ (S1 преди E1, вж. /8а-б/)

2. Ако E_1 причинява S_1 , тогава $E_1 < S_1$; /пример 9а-б/

3. Иначе $E_1 \subseteq S_1$. /пример 7а-б/

Две последователно описани състояния са изпълнени едновременно: *Иван има рози. Той е щастлив. (имаше, беше).*

Повечето системи интерпретират времето в дискурса по модела на Райхенбах, за всяко изречение с трите времена S_i (speech time), E_i (event time) и R_i (reference time). Глаголното време при този модел отговаря на възприета конвенция за съотношението на трите вида време S , E и R . В дискурс от n изречения имаме, че $S_1 < S_2 < \dots < S_n$, което обаче не е достатъчно за указване на отношения между времената E_1, E_2, \dots, E_n и R_1, R_2, \dots, R_n .

Важно предположение при моделиране на времето в свързан дискурс е, че референциалното време е “анафорично” и трябва да се отнася назад към момент от време, породен от предишното изказване. Времето-антецедент понякога се нарича **временен фокус (temporal focus)** по аналогия с дискурсия фокус (център), който е обект от БЗ. Ето как тези понятия се проявяват в свързан дискурс, да разгледаме примера (на англ. език):

10а. Иван отиде до магазина. (John went to the store).

10б. Той беше купил няколко рози. (He had bought some roses).

10в. Беше ги завил в красива хартия. (He had wrapped them).

Налице е очевидното $S_1 < S_2 < S_3$. Първата клауза е в минало просто (past simple) и така $E_1 = R_1 < S_1$. Втората е в past perfect и тогава $E_2 < R_2 < S_2$. Дотук няма възможност да изведем дали $E_2 < E_1$ или обратно. Ако обаче добавим $R_1 = R_2$, тогава $E_2 < E_1$. Продължавайки обаче с анализа на 10в в past perfect, виждаме, че $E_3 < R_3 < S_3$ и както приехме, $R_2 = R_3$. Обаче не получаваме ограничение как E_2 и E_3 се отнасят едно спрямо друго (въпреки че и двете са преди E_1). Прибягваме до разказната конвенция, че при последователно изброяване на две (минали) събития първото ориентира второто, т.е. E_2 ориентира E_3 . От дефиницията за ориентир между две събития, при липсата на друга възможност, получаваме $E_2 < E_3$. Да разгледаме още един пример за past simple и 2 клаузи в past perfect:

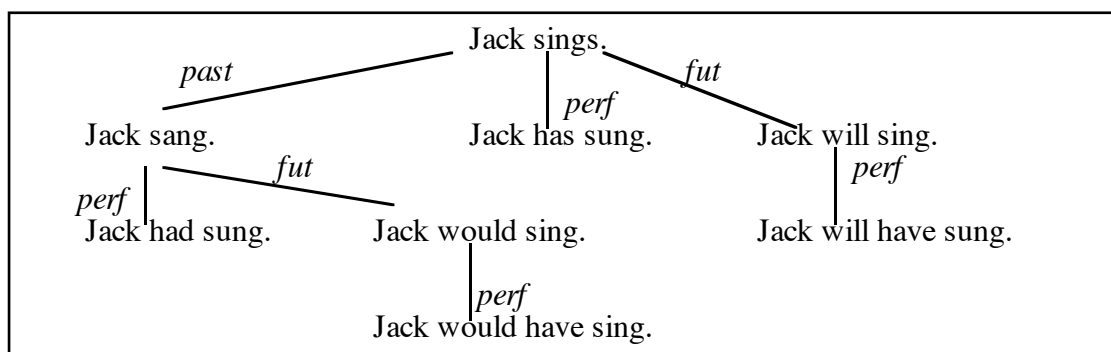
11а. Иван изведе Мария на пикник (past simple).

11б. Той я беше впечатлил с новата си кола (had impressed her).

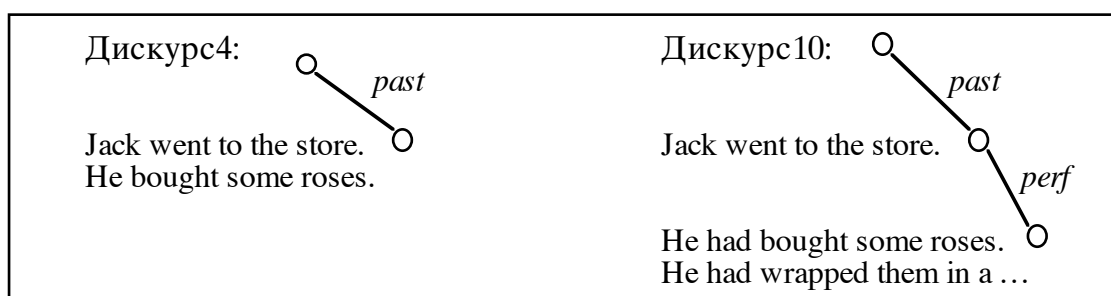
11в. Той беше купил колата в Пловдив (had bought the car).

Тук при анализ пак ще стигнем до момента, в който връзката между E_2 и E_3 е неясна и трябва да предположим, че E_2 ориентира E_3 понеже е казано по-рано. Но анализът на знанието за света, че за да имаш кола трябва да си я купил, ще позволи извод, че E_3 осигурява E_2 и така по второто условие на дефиницията за ориентация имаме $E_3 < E_2$ (което е различно от дискурса 10а-10в).

Върху каква конструкция разполагаме знанието за времето? Т.нар. **tense tree**. Строи се за всеки дискурс и по него разполагаме възможните модалности според глаголните времена. Ето едно “максимално” дърво, в което са нанесени всички възможни модалности за гл. време в англ. език:

В корена му стои сег. време, разклоненията надолу показват последователности от минали, перфектни и бъдещи оператори. При влагане на сегменти тези оператори се влагат един в друг, така че дървото може да се разширява надолу няколко пъти. Връзките между събитията в дискурса се моделират, като всяко събитие се поставя в един връх на дървото според глаголното му време. Ако две събития се поставят в един връх, то по-ранното ориентира новото. Пример:

В дискурс 4 и двете събития (мин. просто) се изобразяват в един връх; тогава първото ориентира второто (и го предшества). В дискурс 10 купуването на рози ориентира опаковането им, понеже попадат в един връх (тогава купуването е по-ранното събитие).

След така натрупания опит за дискутиране на гл. време, да видим как времето може да се мени на границата на сегментите в дискурса. *Начална хипотеза:* че за всеки сегмент има по едно дърво за събитията и състоянията, породени от неговите изречения. Тогава промяна в глаголното време не води до промяна на сегмента, тъй като е позволено в рамките на един сегмент да има много глаголни времена. Но проблемът е:

- 12a. Jack went to Helen's house.
- 12b. He had bought some roses.
- 12c. He dropped them on the carpet when he gave them to her.

12d. Helen had had the carpet cleaned, so she was upset.

Ако past perfect се използва на две различни места, и ако двете места са в един сегмент, то 12b и 12d ще попаднат в един и същи връх на дървото на времето и 12b ще ориентира 12d - което може да доведе до погрешна интерпретация. Заради това се приема, че на всеки сегмент може да съответства точно по един връх в дървото на времето, и така се налага допълнително изискване към сегментацията, макар че събитията могат да ни изглеждат семантично свързани по други причини. Така че, ново изречение което “превключва” към по-долно в дървото време, сигнализира “push”, а изречение което използва време “над” това на текущия сегмент, указва “pop and push”. Така в дискурса 12 трябва да различим 3 сегмента: Сегмент1(12a, сегмент2(12b), 12c, сегмент3(12d)).

Проследяването и подреждането на събитията според глаголното време не е така просто в общия случай, обаче, понеже понякога се използва едно време за превключване към миналото и после се продължава в друго време (а на български свободата е още по-голяма):

13a. Jack was walking over to Helen's house.

13b. He had bought some roses at Honest John's Market.

13c. He paid thirty dollars for them

13d. and Honest John swore they were fresh.

13e. But they wilted before he got to Helen's.

Тука 13b сигнализира нов сегмент, за купуване на розите, с време по-назад от времето в 13a. Но 13c,d са свързани с момента на купуването в 13b - а според изложените по-горе съображения, те (погрешно) ще попаднат в сегмента на 13a. Така че, разпознаването на сегментацията в крайна сметка трябва да взема под внимание вметнатите изрази, изводите от знанието за предметната област и информацията за времето.

6. Пример: интегриране на явленията, влияещи върху диск. структура

Ще се ограничим с instructional texts: които описват събития и ситуации в света, това са напр. разкази, документации и различни видове диалог за различни задачи. От лингвистична гледна точка, това са случаи на дискурс, където изводът използва причинно-следствени или темпорални връзки.

Както казахме, всеки сегмент има предназначение - мотивирано от целта на говорителя да опише някаква ситуация. Ситуацията е случващо се събитие или настъпващо състояние и може да бъде произволно сложна. Например, ситуацията може да се състои от задачи и ефекти, изпълнявани от различни агенти в една обща среда. Ще предполагаме, че всяка клауза описва **събитие**, **процес** или **състояние**, които се групират в по-големи

ситуации според темпорални или причинно-следствени връзки. Ще казваме, че ситуацията S доминира S' ако S' е част от S . При това положение, **локалното състояние на дискурса (local discourse state, асоциирано към всеки сегмент в дискурсия стек)** ще съдържа 5 неща:

- текущият локален контекст на дискурса, дефиниран главно от последното изречение в сегмента;
- “списък на историята”, генериран от предишни изречения в сегмента;
- дърво за глаголното време в сегмента, като етикети са нанесени събитията, процесите и състоянията в сегмента;
- последното събитие, процес или състояние споменато в сегмента;
- ситуация обхващаща всичко, описано до този момент в сегмента.

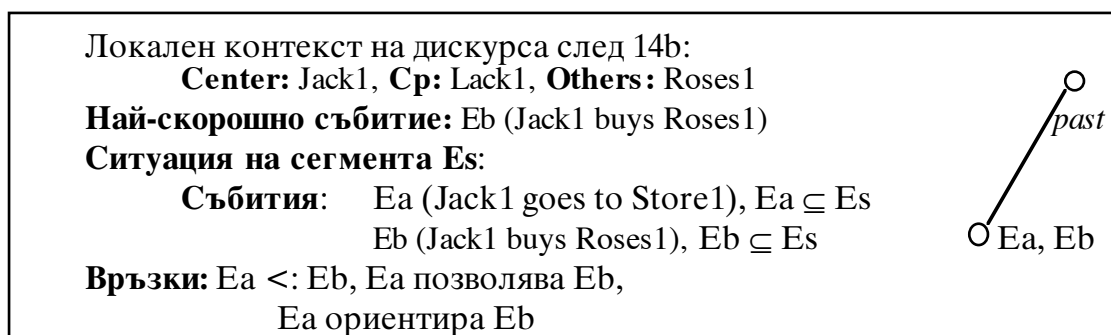
Пример: да разгледаме дискурса

14a. Jack went to the store.

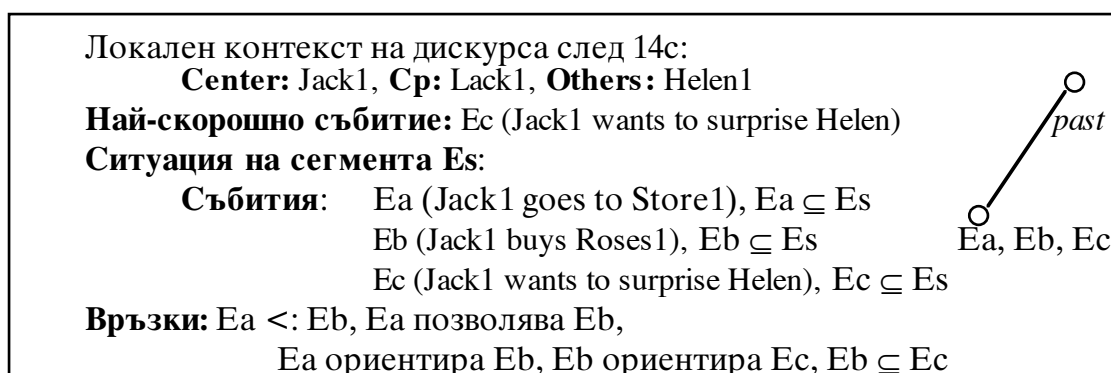
14b. He bought some roses.

14c. He wanted to surprise Helen.

Локалното състояние на дискурса след 14b е както следва:

Знаем, че има два начина, по които ново изречение може да повлияе на локалния контекст на дискурса: да продължи текущия сегмент или да се премине към нов (по-долен стар). Ето горната фигура след изречение 14c:

До тук говорихме за три (семантични) причини, поради които се създава нов сегмент и съответно ново състояние в дискурсия стек (attentional stack). Да ги обобщим: ново дискурсно състояние се създава:

- а) когато новото състояние не е свързано със старото,
- б) новото състояние е преметено във времето спрямо старото,
- в) новото състояние описва събития, които “разширяват” най-последното събитие на старото състояние.

Как да разпознаем трите случая? За всяко ново изречение си задаваме въпроса: *може ли то да продължи текущото състояние?* или *може ли то да създаде ново състояние, т.е. налице ли са определените условия за това?*

Условия за продължаване (разширяване) на текущото състояние:

Условие за референцията: ново изречение S може да продължи (разшири) текущото състояние, само ако всички негови анафорични компоненти могат да се разрешат към дискурсни референти в състоянието.

Условие за гл. време: ново изречение S може да продължи (разшири) текущото състояние, само ако неговото глаголно време е идентично с времето на текущото състояние.

Условие за извода: ново изречение S може да продължи (разшири) текущото състояние, само ако описваното от него ново събитие, процес, състояние е (може да се изведе) като част от ситуацията на текущото състояние.

Условия за смяна на състоянието с ново такова:

Условие за референцията при всички видове смени: ново изречение S може да породи ново състояние, само ако всички негови анафорични компоненти могат да се разрешат към дискурсни референти в предишното състояние.

Условие за гл. време: или гл. време на S разширява дървото на времето спрямо предишното състояние, или има явно зададена темпорална фразаконстанта, която показва времето в новото състояние.

Условие за разширение: новото изречение S трябва да описва част от “последното събитие в предишното състояние”.

Условие за отклонение: отклонението трябва да бъде явно зададено чрез вметнат израз или други подобни фрази.

По премълчаване при нееднозначност на избора:

- Продължаването се предпочита пред новото състояние.
- Желателна е интерпретация, която “насича” дискурса на най-малък брой сегменти с връщане (pop) към по-долен сегмент.

Примери: да продължим дискурс 14a-b-c с изреченията:

14d. He had forgotten her birthday the day before.

14e. He had been busy at work and hadn't noticed the date.

<p>Ново състояние в дискурсия стек след 14d: Center: Jack1, Ср: Jack1, Others: Birthday1, Helen1 Най-скорошно събитие: Ed (Jack1 forgets Birthday1) Ситуация на сегмента Es2: $Es2 < Es$ Събития: Ed, (Jack1 forgets Birthday1), $Ed \subseteq Es2$</p>	
---	--

Това е преместване по време, при което 14e разширява новия сегмент и новото дискурсно състояние, понеже е ориентирано от 14d. Да разгледаме и още един пример, този път за разширение-подтема:

- 15a. Jack went to the store.
 15b. He bought some roses.
 15c. He got ones that were on sale
 15d. and paid cash for them.

Тук 15c започва нов сегмент, който развива темата от 15b за купуването на розите. 15d попада в новия сегмент, понеже е част от декомпозицията на BUY. Така тука има два сегмента: $seg1(15a, 15b, seg2(15c, 15d))$.

7. Дискусия за кохерентност на дискурса

До тук много често употребявахме понятието “кохерентен дискурс”, нека го обсъдим по-подробно. (**Coherence** - свързаност).

Някои лингвистични теории твърдят, че дискурсът “се свързва” поради наличието на лингвистични явления от типа на:

- референция - анафора (вкл. повърхнинна), елипса, и т.н.
- съюзи - и, или, освен това, но, ...
- лексикални връзки - използване на думи, свързани една с друга, като например парафрази, опозиции, повторения и т.н.

Разглежданият от нас (компютърен) подход е тотално различен. Твърди се, че дискурсът е кохерентен поради *специфичната структура на сегментите с промяната на центъра и времето и.м* и че кохерентността позволява съществуването на горните явления. Тоест, не референцията прави дискурса кохерентен, а кохерентният дискурс прави референцията възможна.

Да дадем още няколко примера на вметнати фрази, които сигнализират разширение на темата (което по-горе беше важен момент при смяна на сегмента с нов):

- *в частност* - следва сегмент с цел “по-частна дискусия”
- *освен това* - следва сегмент с предназначение “подкрепа на предназначението на по-главния сегмент”
- *например* - следва сегмент с цел “специфичен пример”
- *изобщо* - следва сегмент с цел “обобщение”
- *от една страна ... от друга страна*
- *за разлика от ...*
- *подобно ...*

Изрази от този род са явни сигнали за интенционалната структура, понеже показват и отношението на говорителя към съдържанието на изказването.

Важна теория за връзките между клаузите в свързания дискурс е RST (Rethoric Structure Theory), за нея ще говорим по-подробно в лекцията по генерация на естествен език.